

är angeläget, då den förmedlar en översiktlig bild av ett temas utveckling samt viktigaste litteratur. Jag tror att studenterna har nytta av att förstå historikernas intresse för ett ämne. Det ger en historisk ingång, en sorts instuderingsfråga som kan motarbeta det monolitiska intrycket som många handböcker förmedlar som begränsar sig till att berätta hur dagens historiker anser att det egentligen har varit. Historisk kunskap blir då i sig historiserad, ämnets tematiska och metodiska utveckling fokuseras. Historia blir helt enkelt mera levande som en profession. Lika lovvärt är försöket att ha med källmaterial och korta extrakt av klassiska studier. Dessa texter är dock oftast alldeles för korta för att kunna användas i undervisningssammanhang. Det förvånar faktiskt att förlaget och författarna inte erbjuder någon form av digital utgåva med fylligare bilagor. Boken kommer säkert mest användas som e-bok, men den digitala utgåvan innehåller inte fler källor eller bilagor än den tryckta utgåvan. Att bara utgå från den tryckta boken känns i dagens undervisningssammanhang mest som en anakronism.

Boken är ett välkommet alternativ till de allt tjockare handböcker som förklarar världens gång i kronologiska narrativ, rikt illustrerade vissa gånger, men oftast allt för oproblematiserade och opedagogiska. Den tar inte särskilt mycket hänsyn till Nordens historia, men våra studenter bör lära sig om övriga världen också, för att bättre kunna förstå vår egen historias säregenheter.

Stockholms universitet

HEIKO DROSTE

Maria Ripenberg, *Historiens vita fläckar: Om rasismens rötter i Sverige* (Stockholm: Appell 2019). 336 s.

Under de senaste åren har Sveriges roll i den transatlantiska slavhandeln börjat uppmärksammas på allvar, liksom Sveriges koloniala historia i allmänhet. Det är inte en dag för tidigt. Sverige hade aldrig många eller geografiskt omfattande kolonier, och antalet slavar som transporterades eller ägdes av svenska handelsmän och kolonister var onekligen lägre än i den slavhandel som organiserades av Europas stormakter. Men den skillnaden är, som journalisten Maria Ripenberg konstaterar i *Historiens vita fläckar*, endast kvantitativ och inte kvalitativ.

Ripenbergs mål är att sprida kunskap om denna för Sverige föga smickrande historia till en bredare läsekrets. Här arbetar hon som populärvetenskaplig författare på ett föredömligt sätt. Framställningen baseras framför allt på 2010-talets vitala och nyskapande forskning om svensk slavhandel och

om den svenska kolonin S:t Barthélemy i Västindien. Här har viktiga verk nyligen publicerats av bland andra Holger Weiss, Ale Pålsson, Victor Wilson och Fredrik Thomasson – forskare som Ripenberg noga nämner och vilkas resultat nu får en chans att komma en bredare läsekrets till del.

Ripenberg lyfter fram de många svenska försöken under 1600- och 1700-talen att skaffa kolonier och handelsstationer på Afrikas västkust, stationer där köpenskap med svarta människokroppar var ett självklart inslag. Hon uppmärksammar svenskflaggade fartyg som fört slavar från Afrika till Amerika, och beskriver hur staden Gustavia på S:t Barthélemy vid sekelskiftet 1800 fungerade som en viktig hamn för slavhandel inom Västindien. Öns egna slavar behandlades ytterst brutalt och straffades med grovt våld vid minsta förseelse mot den vita överheten. De friköptes av staten först under 1840-talet, vilket formellt satte en punkt för det svenska slaveriet. Vilket inte innebär att svenskars deltagande i det europeiska koloniala projektet som sådant upphörde. Som Ripenberg betonar medverkade mer än 500 svenska medborgare i det belgiska koloniserandet av Kongo, ibland närmast som legosoldater i det folkmordsliknande underkuvande av befolkningen som Belgiens kung Leopold II satte igång vid 1800-talets slut.

Ripenbergs ambition är dock inte bara att sprida kunskap utan också att väcka diskussion. Boken är delvis skriven i samma litterära tradition som Sven Lindqvists *Utrota varenda jävel* från 1992, som också handlar om kolonialismens historia. Framställningen blandar historiska redogörelser med personliga intryck från resor i slavhandelns fotspår och reflektioner om kolonialismens samband med den rasism som drabbar människor med svart hudfärg i dagens Sverige. Ripenberg skriver med stort patos, vilket inte i sig är ett problem. Ämnen som rasism, kolonialism och slavhandel måste få väcka känslor. Samtidigt är det ett skrivsätt som ibland ökar risken för förenklingar. Ripenberg kallar till exempel 1800-talets rasvetenskapliga föreställningar om svarta människor som primitiva och med lägre intelligens för "lögn". Men en lögn är att medvetet sprida osanningar. 1800-talets forskare trodde ju faktiskt att sådana påståenden om rasskillnader var sanna. De hade förvisso fel – men ljög de verkligen?

Min största invändning handlar om bokens anspråk. De är, som titeln antyder, inte så små, då det är "rasismens rötter" som ska avslöjas. Som framgått är det dock nästan uteslutande transocean kolonialism och slavhandel som diskuteras, och när Ripenberg kopplar det förflutnas händelser till nutidens rasism fokuserar hon i stort sett endast på den rasism som riktas mot svarta människor. Afrofobi, för att använda en term som blivit vanlig för att beskriva detta fenomen, är utan tvekan en allvarlig form av rasism som bör uppmärksammas. Men den har inte nödvändigtvis samma historiska rötter som andra former av rasism.

För att ta två av flera tänkbara exempel: Den diskriminering som historiskt såväl som i dag har drabbat judar kan inte förklaras genom att vi hänvisar tillbaka till slavhandeln. Former av antisemitism fanns även före den europeiska kolonialismen, och judar har inte sålts som slavar i kolonialistiska handelsnätverk. Romer och resande har under flera århundraden utsatts för förföljelser och ibland beskrivits som lägre stående raser, men inte heller det kan direkt kopplas till kolonialism och slavhandel.

Exakt hur dessa förföljelser ska förklaras må man tvista om. Min poäng är att rasism kan ta sig olika uttryck mot olika grupper och att rasismen bör ses som ett träd med många rötter. De kan stundtals slingras samman med varandra, men är likväl olika. Ripenbergs bok handlar i praktiken bara om en av dessa rötter, och därför borde nog anspråken ha tonats ner en smula. Sveriges historia av slavhandel och kolonialism är viktig att lyfta fram, och det är bra att det nu sker i högre utsträckning än för bara något decennium sedan. Men rasismens historia är bredare än så, och den komplexiteten hade gärna fått uppmärksammas tydligare.

Jag rekommenderar *Historiens vita fläckar* som en engagerad och tankeväckande introduktion till afrofobins svenska historia, och applåderar särskilt de generösa möjligheter Ripenberg ger läsaren att leta sig vidare till vetenskaplig originalforskning. Den som intresserar sig för de historiska rötterna till andra former av rasism måste dock, tyvärr, söka sig till andra böcker.

Lunds universitet

MARTIN ERICSSON

Petter Hellström, *Trees of Knowledge: Science and the Shape of Genealogy* (Uppsala: Uppsala universitet 2019). 339 s.

2010-talet kan nog utropas till en guldålder för svensk idéhistorisk forskning. Jag tror i alla fall inte att det under något tidigare decennium skrivits så många bra avhandlingar inom ämnet. Och ska man bara läsa en enda av alla dessa kvalificerade prov på självständig forskning så får det gärna vara Petter Hellströms om trädmetaforernas kunskapshistoria. Här analyseras de processer kring sekelskiftet 1800 som ledde till att släktträd började användas för att beskriva relationer mellan olika företeelser i kunskapssammanhang. Det är en sällsynt lyckad kombination av en empiriskt grundad lärdoms historia av allra bästa slag med kontextuellt baserade analyser som leder till en rad pregnanta insikter med bäring på hur metaforer används i forskning än i denna dag. Resultatet är en avhandling som av flera skäl är en njutning att läsa.